

Wójtowicz, Przemysław

Sprawozdanie z konferencji "Parlament polski na uchodźstwie a kwestia niepodległości Polski (1939-1991)", Gorzów Wielkopolski, 7 listopada 2003 r.

Dzieje Najnowsze 36/1, 249-252

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z konferencji „Parlament polski na uchodźstwie a kwestia niepodległości Polski (1939-1991)", Gorzów Wielkopolski, 7 listopada 2003 r.

Współorganizatorami konferencji były trzy instytucje: Zakład Teorii Polityki Uniwersytetu Zielonogórskiego, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska" Oddział w Gorzowie Wielkopolskim oraz Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej poznańskiej Akademii Wychowania Fizycznego z siedzibą w Gorzowie Wielkopolskim. Głównym inicjatorem przedsięwzięcia był tradycyjnie prof. dr hab. Marek Szczerbiński. Niniejsze spotkanie badaczy dziejów polskiej wojennej i powojennej emigracji zostało poświęcone pamięci ostatniego przewodniczącego Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie — Zygmunta Lechosława Szadkowskiego.

Przed właściwą częścią konferencji miały miejsce uroczystości towarzyszące. W budynku Zamiejscowego Wydziału Kultury Fizycznej w Gorzowie Wielkopolskim nastąpiło otwarcie dwóch wystaw tematycznych. Na pierwszej wystawcy zaprezentowali mało znane egzemplarze prasy harcerskiej wydawanej na obczyźnie, natomiast na drugiej zbiór dokumentów ukazujących społeczno-polityczną działalność Zygmunta L. Szadkowskiego (1912-1995).

Następnie odbyła się prezentacja nowej książki, wydanej staraniem dr. Wiesława Kukli i prof. Marka Szczerbińskiego, *Z dziejów prasy harcerskiej w kraju i na obczyźnie*, stanowiącej ciekawy zbiór opracowań, przygotowanych zarówno przez zawodowych historyków, jak i amatorów-pasjonatów.

Otwarcia właściwej części konferencji dokonali zaproszeni goście honorowi: wicemarszałek Senatu RP Alicja Danielak i wojewoda lubuski Andrzej Korski. Pani wicemarszałek w imieniu izby wyższej parlamentu podziękowała gorzowskiemu środowisku naukowemu za wytrwałość w podejmowaniu badań związanych z dziejami polskiego uchodźstwa, tematyki szczególnie bliskiej dla Senatu. Wojewoda Andrzej Korski natomiast odczytał listy do uczestników konferencji, które wystosowali: ostatni prezydent RP na obczyźnie Ryszard Kaczorowski i premier prof. Edward Szczepanik.

Kolejnym uroczystym punktem programu było wręczenie nagrody prof. dr hab. Romualdowi Turkowskiemu z Uniwersytetu Warszawskiego, przyznanej mu przez Światową Radę Badań nad Polonią za wkład w dotychczasowe badania nad zagadnieniami dotyczącymi polskiej emigracji. Szczególnym powodem do owego wyróżnienia było opublikowanie przez laureata trzech prac z zakresu dziejów polskiego parlamentaryzmu na obczyźnie w latach 1939-1991.

Roboczojezdzie konferencji przewodniczył prof. dr hab. Ryszard Sudziński z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W sumie podczas obrad historycy wygłosili 11 referatów, które

— moim zdaniem — można podzielić na trzy grupy. Na pierwszą składają się teksty bezpośrednio dotyczące różnych aspektów funkcjonowania Rady Narodowej. Referaty drugiej grupy odnosiły się do działalności osób związanych z Radą i z innymi emigracyjnymi instytucjami życia politycznego. Ostatnie wystąpienia dotyczyły natomiast szeroko rozumianych kwestii politycznych polskiej emigracji po II wojnie światowej.

Jako pierwszy głos zabrał kolejny honorowy gość konferencji — były minister rządu RP na obczyźnie Walery Choroszewski. W swoim wystąpieniu podkreślił on znaczenie badań nad dziejami emigracji, które mimo dużego postępu, jaki się dokonał w ciągu ostatniej dekady, nadal stanowią jedną z ostatnich białych plam w najnowszych dziejach Polski.

Następny prelegent, dr Dariusz Matelski z Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, zaprezentował referat pt. „Przygotowania rządu RP na uchodźstwie do restytucji zagrabionych przez okupantów dóbr kultury”. Poznański badacz podkreślił, że po dzień dzisiejszy jest to problem nie rozwiązany. Wiele państw — zarówno wschodnio-, jak i zachodnioeuropejskich — nie kwapi się do ostatecznego rozwiązania tej sprawy. Wynika to z kilku względów, dla przykładu w Rosji nadal nie ma decyzji politycznej w sprawie zwrotu znajdujących się tam poloników.

Dyskusję wywołał referat prof. dr hab. Anny Siwik z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie dotyczący stosunku emigracji wobec Kościoła katolickiego w Polsce. Główną tezę referentki było stwierdzenie, że rząd emigracyjny występował w obronie Kościoła katolickiego w Polsce tylko w sytuacjach szczególnego napięcia w stosunkach pomiędzy Kościołem a reżimem komunistycznym.

Bardzo dobre, moim zdaniem, było wystąpienie dr. Mirosława Golona z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu nt. pozaeuropejskich przedstawicielstw rządu RP na uchodźstwie w ocenie dyplomacji ZSRR. W swoim wystąpieniu referent zaprezentował szczegółową i nowatorską charakterystykę poszczególnych placówek dyplomatycznych — nawet w tak odległych krajach, jak np. Kolumbia. Na podkreślenie zasługuje fakt, że referat powstał na podstawie badań przeprowadzonych w archiwach rosyjskich, które są ciągle w dużej mierze niedostępne dla polskich naukowców.

Na równie wysokim poziomie stał także referat drugiego przedstawiciela Uniwersytetu Toruńskiego — dr. Zbigniewa Girzyńskiego, który przedstawił mało znaną historię listu byłych polskich parlamentarzystów, adresowanego do Wolnych Narodów Świata, z października 1945 r. w sprawie przeprowadzenia demokratycznych wyborów w Polsce. Ów fakt miał miejsce po zerwaniu przez mocarstwa zachodnie stosunków dyplomatycznych z polskim rządem na uchodźstwie, gdy już było wiadome, że Polska znalazła się w sowieckiej strefie wpływów — a więc tym samym sprawa władzy w kraju była już całkowicie przesądzona na korzyść komunistów i ich sowieckich promotorów. Dlatego też treść przesłania mogła mieć wyłącznie charakter „apelu do sumień” reprezentantów poszczególnych narodów, którzy oczywiście nie byli w stanie niczego już zmienić. Takie działanie polskich parlamentarzystów zostało określone przez toruńskiego badacza jako przejaw naiwności politycznej emigracyjnego establishmentu.

Wyróżniony na niniejszej konferencji prof. Romuald Turkowski wygłosił syntetyczny referat, w którym scharakteryzował wyróżniających się członków wszystkich ośmiu Rad Narodowych, jakie działały wśród polskiej emigracji w okresie od 1939 do 1991 r. Zwrócił przy tym uwagę na potrzebę opracowania biografii kilku wybitnych emigracyjnych parlamentarzystów. Dotyczy to szczególnie przewodniczących emigracyjnych Rad Narodowych i Rad Politycznych, gdyż poza Ignacym Paderewskim — przewodniczącym pierwszej Rady Narodowej oraz Stanisławem Grabskim nie doczekali się oni, jak dotąd, poważniejszych opracowań.

ZYCIE NAUKOWE

Dr Daniel Boćkowski (Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, Instytut Historii PAN w Warszawie) zaprezentował ciekawe dzieje jednego z największych nieporozumień, funkcjonującego przez kilkadziesiąt lat w opracowaniach naukowych emigracyjnych historyków, do dzisiaj resztą głęboko zakorzonego w świadomości przeciętnego Polaka. Tą kontrowersyjną sprawą była liczba Polaków deportowanych z Kresów Wschodnich przez Związek Sowiecki w latach 1939-1941. Przez kilkadziesiąt lat środowiska emigracyjne podawały liczbę ponad półtora miliona osób. Dziś już wiemy, iż były to szacunki zdecydowanie zawyżone. Owa astronomiczna liczba, jak podał Daniel Boćkowski, została przywołana w określonym celu. Miała doprowadzić do zohydzenia Związku Sowieckiego w oczach zachodniego społeczeństwa. Prelegent przedstawił szczegółowo mechanizmy, które doprowadziły do jej ustalenia, wskazał również na zainteresowanie tym problemem wśród członków Rady Narodowej.

Prof. dr hab. Tadeusz Wolsza (Instytut Historii PAN w Warszawie, Instytut Nauk Politycznych Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego) zaprezentował referat pt. „Partie i stronnictwa polityczne «polskiego» Londynu wobec projektu powołania III i IV Rady Narodowej”. Referat dotyczył lat 1947-1951. Autor omówił przebieg kilku misji (w tym bliżej nieznane starania Aleksandra Demidowicza-Demideckiego), których celem było wypracowanie kompromisu pomiędzy ośrodkiem prezydenckim i opozycją.

Referat niżej podpisanego dotyczył działalności członków Klubu Ziemi Wschodnich w III Radzie Narodowej, działającej w latach 1949-1951. Ów klub skupiał zaledwie czterech członków, których łączyło jedno — ich pochodzenie z Kresów Wschodnich. Jest to tym bardziej godne uwagi, że spośród wszystkich regionów Rzeczypospolitej tylko ten region Polski miał swoją reprezentację w Radzie Narodowej w postaci odrębnego klubu. Była to tym samym bardzo czytelna deklaracja polityczna przedstawicieli społeczności emigracyjnej wobec terenów utraconych na rzecz Związku Sowieckiego.

Wystąpienie kolejnego referenta — mgr. Jacka Denela — poświęcone zostało stosunkowi Tymczasowej Rady Jedności Narodowej do afery Bergu, bodajże największej kompromitacji polskiej powojennej emigracji. Prelegent przytoczył kilka interesujących faktów z okresu gromadzenia dokumentów na ten temat. Zwrócił zwłaszcza uwagę na niechęć uczestników tych wydarzeń oraz ich najbliższych do ich komentowania.

Ostatni zaprezentował swój referat dr Sławomir Cenckiewicz z gdańskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej. Jego wystąpienie było poświęcone działaczom amerykańskiego oddziału Rady Narodowej, który skupiał głównie umiarkowanych piłsudczyków, często wywodzących się z obozu ludowego. Charakterystyczną cechą był ich negatywny stosunek do władz amerykańskich za jałtańską politykę prowadzoną przez administrację waszyngtońską. Referent poruszył również kwestię losów Skarbu Narodowego na terenie Ameryki Północnej. Spotkało się to z uznaniem ministra Walerego Choroszewskiego, który podkreślił znaczenie tej mało znanej sprawy, także notabene wymagającej dalszych badań.

Po zaprezentowanych wyżej wystąpieniach odbyła się ożywiona dyskusja, która dotyczyła wybranych wątków z wygłoszonych referatów. Momentami miała ona bardzo gorący przebieg. Bardzo drażliwą kwestią okazała się ocena polityki Stanisława Mikołajczyka, a szczególnie jego działalności wśród emigracji po ucieczce z kraju. Dominowali w tej wymianie poglądów prof. Romuald Turkowski oraz dr Sławomir Cenckiewicz.

Ostatnim punktem programu było podsumowanie konferencji i określenie prognoz przyszłych badań naukowych dotyczących polskiej emigracji. Należy także dodać, iż w trakcie spotkania doszło do powołania nowego stowarzyszenia naukowego „Polska w Świecie”, które będzie działać pod patronatem wojewody lubuskiego.

Konferencje w Gorzowie Wielkopolskim stają się powoli tradycją, na trwałe wpisującą się w życie naukowe kraju. Przedstawiona powyżej była już trzecim z kolei niezwykle udanym spotkaniem środowiska historyków i politologów, zajmujących się badaniem dziejów polskiej emigracji w latach 1939-1991.

Przemysław Wojtowicz
Bydgoszcz